

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تفت
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق
گرایش جزا و جرم شناسی

عنوان

جلوه های اصل آزادی متهم در قرارهای تأمین کیفری

استاد راهنما

دکتر امیرمحمد صدیقیان

نگارنده

غلامرضا آرچین

مرداد ۹۸

ب

بسمه تعالی
فرم شماره (۲۰)
تاییدیه هیات داوران

بدینوسیله تایید می شود که جلسه ی دفاع از پایان نامه آقای غلامرضا آرچین با عنوان : **جلوه های اصل آزادی متهم در قراردادهای تأمین کیفری** با حضور هیات داوران ذیل تشکیل گردید و هیات داوران پس از مطالعه پایان نامه و شرکت در جلسه دفاع صحت و کفایت تحقیق انجام شده را بر اساس مقررات دانشگاه آزاد اسلامی جهت اعطای درجه کارشناسی ارشد در رشته ی **حقوق گرایش جزا و جرم شناسی** به نامبرده مورد تایید قرار می دهند.

۱) آقای دکتر امیرمحمد صدیقیان

سمت در پایان نامه: استاد راهنما استادمشاور داور داخل دانشگاه داور خارج دانشگاه

امضاء

۲) آقای دکتر محمدمهدی برگی

سمت در پایان نامه: استاد راهنما استادمشاور داور داخل دانشگاه داور خارج دانشگاه

امضاء

۳) آقای دکتر علی مزیدی شرف آبادی

سمت در پایان نامه: استاد راهنما استادمشاور داور داخل دانشگاه داور خارج دانشگاه

امضاء

۴) آقای / خانم دکتر

سمت در پایان نامه: استاد راهنما استادمشاور داور داخل دانشگاه داور خارج دانشگاه

امضاء

به نام خدا

فرم شماره (۲۱)

منشور اخلاق پژوهش

با استعانت از خدای سبحان و با اعتقاد راسخ به اینکه عالم محضر خداست و او همواره ناظر بر اعمال ماست و به منظور انجام شایسته ی پژوهش های اصیل، تولید دانش جدید و بهسازی زندگانی بشر، ما دانشجویان و اعضای هیات علمی دانشگاه ها و پژوهشگاه های کشور:

تمام تلاش خود را برای کشف حقیقت و فقط حقیقت به کار خواهیم بست و از هرگونه جعل و تحریف در فعالیتهای علمی پرهیز می کنیم.

حقوق پژوهشگران، پژوهیدگان (انسان، حیوان، گیاه و اشیاء)، سازمان ها و سایر صاحبان حقوق را به رسمیت می شناسیم و در حفظ آن می کوشیم.

به مالکیت مادی و معنوی آثار پژوهشی ارج می نهیم، برای انجام پژوهشی اصیل اهتمام ورزیده از سرقت علمی و ارجاع نامناسب اجتناب می کنیم.

ضمن پایبندی به انصاف و اجتناب از هرگونه تبعیض و تعصب، در کلیه فعالیتهای پژوهشی رهیافتی نقادانه اتخاذ خواهیم کرد.

ضمن امانتداری، از منابع و امکانات اقتصادی، انسانی و فنی موجود استفاده بهره ورانه خواهیم کرد.

از انتشار غیر اخلاقی نتایج پژوهش نظیر انتشار موازی همپوشان و چندگانه (تکه های) پرهیز می کنیم.

اصل محرمانه بودن و رازداری را محور فعالیتهای پژوهشی خود قرار می دهیم.

در همه فعالیتهای پژوهشی به منافع ملی توجه کرده و برای تحقق آن می کوشیم.

خویش را ملزم به رعایت کلیه هنجارهای علمی رشته خود، قوانین و مقررات، سیاستهای حرفه ای، سازمانی، دولتی و راهبردهای ملی در همه مراحل پژوهش می دانیم.

رعایت اصول اخلاق در پژوهش را اقدامی فرهنگی می دانیم و به منظور بالندگی این فرهنگ، به ترویج

و اشاعه آن در جامعه اهتمام می ورزیم.

امضاء دانشجو

امضاء استاد راهنما

تقدیم به:

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگان؛
به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است؛
به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می گراید؛
و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند؛

این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم.

تشکر و قدردانی

از استاد گرامیم دکتر امیر حسین صدیقیان بسیار سپاسگذارم چرا که بدون راهنماییهای ایشان تامین این پایان نامه بسیار مشکل مینمود. همچنین از داوران گرامی که زحمت داوری این رساله را برعهده داشتند، کمال تشکر و امتنان دارم. از خداوند منان عالی ترین درجات را برای ایشان خواستارم. همچنین از سایر اساتید گروه آموزشی دانشگاه و مدیریت محترم، نهایت تشکر و امتنان را دارم. از خانواده خود نیز به دلیل همه حمایت ها و محبت هایشان چه در طول زندگی تحصیلی ام و چه در زندگی شخصی خود، نهایت سپاس و تشکر را دارم.

و من الله التوفیق

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

چکیده	۱
فصل اول : کلیات پژوهش	
مقدمه	۲
۱-۱- بیان مسئله پژوهش	۳
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق	۵
۳-۱- اهداف پژوهش	۶
۱-۳-۱- هدف اصلی پژوهش	۶
۲-۳-۱- اهداف فرعی تحقیق	۶
۳-۳-۱- هدف کاربردی تحقیق	۶
۴-۱- سوالات پژوهش	۶
۱-۴-۱- سوال اصلی	۶
۲-۴-۱- سوالات فرعی	۷
۵-۱- فرضیات پژوهش	۷
۱-۵-۱- فرضیه اصلی	۷
۲-۵-۱- فرضیات فرعی	۷
۶-۱- روش تحقیق	۷
۷-۱- پیشینه و سابقه موضوع	۸
۸-۱- جنبه نوآوری در تحقیق	۱۱
۹-۱- سامان دهی پژوهش	۱۱
فصل دوم : مفاهیم، مبانی و پیشینه نظری تحقیق	
۱-۱-۲- مفاهیم	۱۲
۱-۱-۲- مفهوم جرم	۱۲
۱-۱-۲-۱-۱- جرم در لغت	۱۳
۱-۱-۲-۱-۲- جرم در اصطلاح قرآن	۱۳
۱-۱-۲-۳-۱- جرم در اصطلاح فقها	۱۳
۱-۱-۲-۴-۱- جرم در اصطلاح حقوقدانان	۱۴
۱-۱-۲-۵-۱- جرم از منظر قانون	۱۵
۱-۱-۲-۲- قرار تامین کیفری	۱۶

۱۷	۱-۲-۱-۲- تعریف قرار در لغت
۱۷	۲-۲-۱-۲- تعریف قرار در اصطلاح حقوقی
۱۹	۳-۲-۱-۲- تأمین در لغت و اصطلاح
۱۹	۳-۱-۲- آئین دادرسی کیفری
۲۰	۱-۳-۱-۲- دادرسی در لغت
۲۰	۲-۳-۱-۲- آئین دادرسی در اصطلاح
۲۱	۳-۳-۱-۲- دادرسی عادی
۲۲	۴-۳-۱-۲- دادرسی استثنایی
۲۳	۲-۲- مبانی نظری
۲۳	۱-۲-۲- مبانی حقوقی و اجتماعی دادرسی عادلانه
۲۳	۱-۱-۲-۲- مبانی حقوقی
۲۶	۲-۱-۲-۲- مبانی اجتماعی
۲۷	۲-۲-۲- مبانی حقوقی دادرسی افتراقی بازداشت موقت (جلوه های اصل آزادی متهم)
۲۸	۱-۲-۲-۲- اصل فردی کردن صدور قرار
۲۹	۲-۲-۲-۲- تعمیم قواعد تخفیف مجازات در صدور قرار بازداشت موقت
۳۱	۳-۲-۲-۲- سهولت در امکان تبدیل قرار
۳۲	۴-۲-۲-۲- افزایش قابلیت تجدیدنظرخواهی
۳۳	۵-۲-۲-۲- محدودیت دفعات تمدید
۳۴	۳-۲- پیشینه تاریخی تأمین کیفری
۳۴	۱-۳-۲- دوران ایران باستان و بعد از آن
۳۷	۲-۳-۲- دوران معاصر تا قبل از انقلاب
۳۹	۳-۳-۲- دوران پس از انقلاب
۴۰	۴-۳-۲- سیر تاریخی قرارهای تأمین کیفری در قوانین
۴۰	۱-۴-۳-۲- قرارها در قانون اصول محاکمات ۱۲۹۰
	۲-۴-۳-۲- قرارهای تأمین کیفری در قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب سال ۱۳۷۸ و اصلاحات
۴۲	۱۳۸۱
۴۴	۳-۴-۳-۲- قرارهای جدید قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲

فصل سوم: بررسی حقوق متهم در قرارهای تأمین کیفری

۴۵	۱-۳- اصول و قواعد حاکم بر قرارهای تأمین کیفری
۴۵	۱-۱-۳- اصل استفاده محدود از قرار بازداشت

۴۶	۳-۱-۲- اصل رعایت تناسب در قراردادهای تأمین کیفری
۴۶	۳-۱-۳- حصری بودن قراردادهای تأمین کیفری
۴۷	۳-۱-۴- الزامی و اجباری بودن صدور قرار تأمین کیفری
۴۷	۳-۱-۵- ضرورت ابلاغ قراردادهای تأمین کیفری به متهم
۴۷	۳-۱-۶- قابل اعتراض بودن قراردادهای تأمین کیفری
۴۷	۳-۲- تناسب قرار تأمین کیفری
۴۸	۳-۲-۱- ضوابط عام
۴۹	۳-۲-۲- ضوابط خاص
۴۹	۳-۲-۳- تناسب از لحاظ جرم شناسی
۵۰	۳-۳- تاسیس «قرار نظارت قضایی» در قانون آیین دادرسی کیفری و توجه به آزادی های متهم
۵۲	۳-۳-۱- ضمانت اجرای تخلف از مفاد قرار نظارت قضایی
۵۲	۳-۳-۲- انواع قرار های نظارت قضایی
۵۳	۳-۴- نوآوری های قانون جدید آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ در مورد قرار بازداشت موقت با عنایت به حقوق و آزادی متهم
۵۳	۳-۴-۱- لغو موارد بازداشت موقت الزامی
۵۴	۳-۴-۲- محدود نمودن جرایم مشمول صدور قرار بازداشت موقت
۵۴	۳-۴-۳- شرایط صدور قرار بازداشت موقت
۵۵	۳-۴-۴- مدت بازداشت متهم
۵۷	۳-۴-۵- جبران خسارت ناشی از بازداشت غیرضروری

فصل چهارم : اصل فردی کردن قراردادهای تأمین کیفری (تناسب قرار)

۶۰	۴-۱- تحلیل حقوقی جرم شناختی فردی کردن قراردادهای تأمین کیفری
۶۱	۴-۱-۱- گزاره های کلی
۶۲	۴-۱-۲- پیگیری اهداف
۶۲	۴-۲- شاخص های تناسب قرار تأمین کیفری
۶۴	۴-۲-۱- شاخص های مشترک تناسب قراردادهای تأمین
۶۴	۴-۲-۱-۱- شاخص های مربوط به اتهام انتسابی
۶۶	۴-۲-۱-۲- شاخص مربوط به وضعیت قضایی پرونده
۶۷	۴-۲-۱-۳- شاخص های مربوط به وضعیت شخصی متهم
۶۹	۴-۲-۲- شاخص های اختصاصی تناسب قرار بازداشت موقت
۷۱	۴-۲-۲-۱- بیم تبانی متهم

- ۷۱-۲-۲-۲-۴ بیم جلوگیری از ادای شهادت شهود
- ۷۲-۳-۲-۲-۴ بیم افساد یا فساد
- ۷۲-۳-۴ شاخص های اختصاصی تناسب قرارهای جانشین
- ۷۲-۱-۳-۴ خسارت ناشی از جرم
- ۷۳-۲-۳-۴ وضعیت مزاجی متهم
- ۷۳-۳-۳-۴ سن متهم
- ۷۴-۴-۴ تناسب قرار تأمین کیفری در فرایند عملی قضایی
- ۷۴-۱-۴-۴ متناسب سازی قرار تأمین کیفری
- ۷۴-۱-۱-۴-۴ تجمیع و تقابل شاخص های تناسب
- ۷۶-۲-۱-۴-۴ جهات تناسب
- ۷۷-۳-۱-۴-۴ ابزار متناسب ماندن قرار تأمین کیفری در طول دادرسی
- ۷۸-۲-۴-۴ تناسب قرار تأمین در وضعیت تعدد متهم یا تعدد اتهام متهم
- ۷۸-۱-۲-۴-۴ متهم واحد و اتهامات متعدد
- ۷۸-۲-۲-۴-۴ متهمین متعدد و اتهام واحد
- ۷۹-۵-۴ ابزار نظارتی رعایت تناسب توسط قاضی
- ۸۰-۱-۵-۴ قابل اعتراض بودن
- ۸۰-۲-۵-۴ مستدل، مستند و موجه بودن
- ۸۰-۳-۵-۴ نظارت نسبی دادستان
- ۸۱-۴-۵-۴ پیش بینی مسئولیت انتظامی یا مدنی

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۸۲-۱-۵ نتیجه گیری
- ۸۴-۲-۵ پیشنهادها
- ۸۵ منابع و مآخذ
- ۸۷ چکیده لاتین

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی جلوه های اصل آزادی متهم در قرار های تامین کیفری و تحولات آن در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ می باشد. نوع مطالعه این پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نظر هدف کاربردی می باشد. برای انجام این پژوهش از منابع کتابخانه ای و پژوهش های انجام شده، استفاده شده است. نتایج نشان می دهد که قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، در باب قرارهای تأمین کیفری به عنوان مهم ترین قرارهای اعدادی، تمهیدات، راهکارها و تدابیر مناسبی را در جهت تامین حقوق و آزادی های فردی متهم و تضمین حقوق بزه دیده پیش بینی کرده است که شامل لغو موارد بازداشت موقت الزامی، محدود نمودن جرائم مشمول صدور قرار بازداشت موقت، لحاظ نمودن شرایط جدید صدور قرار بازداشت موقت با اهمیت به آزادی متهم، تغییر در مدت زمان بازداشت موقت و جبران خسارت ناشی از بازداشت غیرضروری می باشد. بر اساس نتایج این پژوهش در اصلاحات آتی قانون آیین دادرسی کیفری، می توان سازوکارهای قوی تر و شفاف تری در مورد صدور، کنترل و نظارت بر قرار بازداشت موقت مانند پیش بینی قاضی مستقل آزادی ها و بازداشت، محدودتر نمودن مدت و جرایم مشمول صدور قراربازداشت موقت در نظر گرفته شود.

کلیدواژه ها: اصل آزادی، متهم، قرار، تامین کیفری، قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲.

فصل اول

کلیات پژوهشی

مقدمه

قرار تامین کیفری که پس از تفهیم اتهام و تحقیق لازم در صورت وجود دلایل کافی توسط قاضی تحقیق صادر می شود از این حیث دارای اهمیت ویژه ای است؛ که از یک طرف حاکمیت اصل براءت ایجاب می کند که قبل از اثبات جرم و صدور حکم محکومیت متهم، هیچگونه محدودیت و ممنوعیتی نسبت به اموال یا آزادی وی ایجاد نگردد. از سوی دیگر، صیانت از منافع جامعه و حمایت از حقوق قربانیان جرم و بزه‌دیدگان، ضرورت دسترسی به متهم و جلوگیری از فرار یا مخفی شدن و یا تبانی او اقتضاء می نماید که در مواردی قبل از اتخاذ تصمیم قطعی قضایی با رعایت مقررات مربوطه، محدودیت‌ها و تعهداتی برای متهم ایجاد و یا آزادی وی سلب شود؛ بنابراین، تضمین حقوق بزه دیده برای جبران ضرر و زیان و خسارت وی و جلوگیری از ایجاد اخلال توسط متهم در روند عادی رسیدگی کیفری به عنوان دو هدف مهم و اساسی صدور قرار تامین در راستای الزامات دادرسی عادلانه و منصفانه تلقی می شود.

قرارهای تامین کیفری را از جهت اثر و نتیجه سلب یا تحدید آزادی رفت و آمد متهم می توان به سه دسته تقسیم کرد: "دسته ی اول" قرارهایی که اصلا و به طور معقول منجر به سلب آزادی نمی شوند. قرارهای التزام به حضور با قول شرف و التزام به حضور با تعیین وجه التزام از این دسته اند. "دسته ی دوم" قرارهایی که عملا «ممکن» است به چنین نتیجه ای بیانجامند، مثل قرار اخذ کفیل و قرار اخذ وثیقه. لازم به

ذکر است که بر خلاف گذشته و طبق ماده ی ۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸، دسته های اول و دوم قرارهای تأمین کیفری متضمن «عدم خروج متهم از حوزه قضایی» نیستند و به موجب آنها متهم صرفاً ملتزم به حضور بموقع نزد مرجع قضایی می گردد. بالاخره در "دسته سوم"، قرار بازداشت موقت یا قرار توقیف احتیاطی قرار دارد که الزاماً یا قهراً منجر به سلب آزادی متهم می شود.

قرار تأمین کیفری - که در لسان قانونی یا حقوقی عمدتاً از آن به عنوان قرار تأمین و یا حتی «تأمین» یاد می شود- در طول فرایند دادرسی معمولاً به عنوان یک ضرورت قضایی، حسب مورد توسط مقام تحقیق در دادسرا یا مقام رسیدگی در دادگاه، برای تأمین اهداف متعددی که مهم ترین آن دسترسی به متهم و حضور به موقع او نزد مرجع قضایی است، صادر می گردد. اما ضرورت نیل به این هدف، توسل به هر وسیله ای را توجیه نمی کند. از این رو، این پایان نامه با هدف بررسی «جلوه های اصل آزادی متهم در قرارهای تأمین کیفری» انجام گرفته است.

فصل اول؛ کلیات پژوهش نام دارد و اساسی ترین فصل پایان نامه تلقی می گردد. زیرا محقق کلیه فعالیت های پژوهشی خود را بر پایه آن شکل می دهد و متوجه می شود که ناشناخته و مجهول او چیست و چه چیزی را باید معلوم کند. در این فصل به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت انجام پژوهش، اهداف پژوهش، فرضیه های پژوهش و سوالات تحقیق، پیشینه و جنبه نوآوری در تحقیقات، و سامان دهی پایان نامه پرداخته می شود.

۱-۱- بیان مسئله پژوهش

در ماده ۶ قانون آیین دادرسی کیفری مقرر شده است که ساز و کارهای رعایت و تضمین حقوق متهم، بزه دیده و سایر افراد ذی ربط باید در فرآیند دادرسی فراهم شود. در عین حال، قرار بازداشت موقت شدیدترین نوع تأمین کیفری است. بازداشت موقت به طوری که از عنوان آن نیز معلوم است موجب زندانی شدن متهم، در تمام مدت تحقیقات مقدماتی و یا در قسمتی از آن است. این قرار، یک اقدام بسیار شدید علیه آزادی فردی بوده و مغایر اصل برائت است. متهم معادل یک مجازات جدی را تحمل می کند. در حالی که هنوز محاکمه نشده و رای قطعی در موردش، صادر نشده است. قرارهای تأمین کیفری به دو دسته تقسیم می شوند:

- قرارهای محدود کننده آزادی یا قرار های جانشینی.
- قرار سالب آزادی یا بازداشت موقت.

در قرارهای محدودکننده آزادی بدون اینکه آزادی متهم به طور کامل سلب شود، محدودیت هایی برای او ایجاد می شود. این قرارها می توانند جایگزین و جانشین قرار بازداشت موقتی از قرار سالب آزادی گردند. به همیت سبب آن‌ها را (قرارهای جانشینی) می نامند. هم اکنون توسل به جانشین‌های بازداشت موقت در سطح بین‌المللی تقریباً جنبه الزامی به خود گرفته است. بند ۱۸ قطعنامه (۶۵ II) کمیته وزرای شورای اروپا توجه کشورهای عضو را به فواید اجتناب از بازداشت موقت جلب و به آنان پیشنهاد کرده است که از تصمیمات دیگری در مورد متهمان از قبیل استفاده از (بازداشت در منزل) که اخیراً در دانمارک و ایتالیا و سوئد معمول است (عدم ترک محل یا حوزه قضایی معین، تودیع پاسپورت و سایر مدارک اثبات هویت) که در دانمارک؛ نروژ و هلند متداول است، وثیقه و غیره استفاده شود (آشوری، ۱۳۹۴، ص ۲۰۵). قرار سالب آزادی یا بازداشت موقت، آزادی متهم را به صورت تکامل سلب می‌کند، به همین علت شدیدترین قرار تامین محسوب می شود.

در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۷۸، شرایط خاصی برای صدور قرار بازداشت موقت پیش بینی نشده بود. محدود کردن صدور قرار بازداشت به موارد خاص با شرایط خاص از نقاط مثبت قانون جدی تلقی می شود. البته لازم به ذکر است که مفاد بند های (الف و ب) ماده ۲۳۸ در بند (د) ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۷۸، به عنوان یکی از موارد صدور قرار بازداشت موقت ذکر شده بود، لیکن به عنوان شرط صدور قرار موصوف قید نگردیده بود.

اگر به سیر تحولات تقنینی داخلی در خصوص «آزادی متهم در قرار های تامین کیفری» نگاهی بیندازیم، نظام کیفری ایران، به دلیل تفتیشی بودن تحقیقات مقدماتی، حقوق محدودی را برای متهم پیش بینی کرده است (ساقیان، ۱۳۹۳). حق اعتراض به برخی از قرارهای دادسرا و امکان حضور وکیل متهم در تحقیقات (بی آنکه حق مداخله در جریان تحقیق را داشته باشد) از جمله حقوق دفاعی محدودی بود که در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۲۹۰ پذیرفته شده بود. با این حال، این قانون تفکیک بین مقام تعقیب، تحقیق و رسیدگی را رعایت کرده و دادستان که امر تعقیب را بر عهده داشت مجاز به دخالت در امر تحقیق نبود. در اصلاحات سال ۱۳۵۲، با توجه به تراکم پرونده ها در شعبه های بازپرسی، تحقیقات مقدماتی در امور جنحه به دادستان واگذار شد. پس از انقلاب، قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب (۱۳۷۳) با هدف مراجعه مستقیم به قاضی، این تفکیک را به طور کامل از بین برد و با واگذاری سه امر تعقیب، تحقیق و رسیدگی به دادرس واحد، محدودیت های جدیدی را برای متهم به وجود آورد. قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری ۱۳۷۸ نیز در مرحله تحقیقات مقدماتی محدودیتهای تازه ای را برای حقوق و آزادیهای متهم پیش بینی کرده است که از جمله می توان به امکان جلوگیری از حضور وکیل در تحقیقات مقدماتی از سوی دادرس و افزایش موارد بازداشت اجباری اشاره کرد.

قانون اصلاح قانون تشکیل قانون دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۳۸۱ با برگرداندن دادرسی و کوشش برای جدا کردن نهاد تعقیب از تحقیق و رسیدگی کوشید که حقوق متهم را تا حدودی رعایت و مقدمه یک دادرسی منصفانه را فراهم کند. با اینحال، این قانون، امر تحقیق در امور خارج از صلاحیت دادگاه کیفری استان را به دادستان و دادیار نیز واگذار کرده است. همچنین این قانون با خارج کردن بازپرس از ردیف ضابطان دادگستری، یک گام به استقلال بازپرس و تفکیک مقام تعقیب از تحقیق نزدیک شد. قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ با تأثیرپذیری از «الگوی جهانی دادرسی عادلانه» که جزء جدایی‌ناپذیر اسناد بین‌المللی حقوق بشر به ویژه میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ است؛ تحولات فراوانی را در مورد حمایت از متهم پیش‌بینی کرده است. در این میان، مقررات ناظر به مرحله «تحقیقات مقدماتی» از این نظر که احتمال نقض حقوق دفاعی متهم در این مرحله بیشتر قابل تصور است تحولات مهمی داشته و در پی ترافی کردن هرچه بیشتر تحقیقات مقدماتی و دادن امکان برابر به همه طرفهای دعواست و در نتیجه، گرایش به سوی نظام اتهامی دارد. در واقع، اگرچه نهاد قاضی تحقیق به عنوان نماد نظام تفتیشی که امر تحقیق و اداره آن را به عهده دارد حفظ شده، آیین دادرسی کیفری در مرحله تحقیقات مقدماتی به طور کامل متحول شده است.

بنابراین، با توجه به مطالب مطرح شده، و توجه به اصل «آزادی متهم» و رایت حقوق انسانی و دادرسی عادلانه در جریان قرارهای تامین کیفری و بازداشت موقت، این پژوهش به بررسی همسویی و سازگاری این تحولات و نوآوری‌های قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ در خصوص قرارهای تامین کیفری می‌پردازد و پژوهش حاضر به این پرسش پاسخ می‌دهد که؛ آیا در تغییرات قانون آیین دادرسی کیفری، ساز و کارهای لازم به منظور کنترل و نظارت بر قرار بازداشت موقت پیش‌بینی شده است یا خیر؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

قرارهای تامین کیفری از آثار حقوقی یکسانی برخوردار نیستند به طوری که این قرارها در خفیف‌ترین شکل قانونی، صرفاً منجر به اخذ «قول شرف» از متهم برای حضور در فرایند دادرسی می‌شوند، بدون اینکه آزادی رفت و آمد متهم را به طور معقول تحدید کنند و در شدیدترین شکل، منجر به سلب آزادی از متهم می‌شوند. در این مورد من حیث المجموع وضعیت متهم بدتر از مجرم محکوم به مجازات حبس است.

در هر حال اثری که بیشتر این قرارها در آزادی رفت و آمد متهم دارند؛ با توجه به اینکه این قرارها در مورد متهم صادر می‌شوند، که جرم انتسابی به او ثابت نشده و چه بسا با اثبات مجرمیت، آثار و نتایج قرارها در تعیین یا اجرای مجازات نهایی نیز قابل احتساب نباشد؛ لزوم توجه جدی به فرایند صدور

این قرارها و ادامه حیات حقوقی آنها را گوشزد می نماید. چون آثار سوء فردی و اجتماعی سلب آزادی از طریق قرارهای تأمین کیفری، به مراتب بیشتر از سلب آزادی ناشی از مجازات حبس است و با توجه به اینکه امکان احتساب این ایام در تعیین یا اجرای مجازات حبس، در همه موارد ممکن نیست و مضافاً چه بسا متهم نهایتاً تبرئه می گردد، بیم ظلم قضایی در حق متهم از طریق این قرارها می رود. لذا توجه فزاینده به این تأسیس کیفری همطراز با مجازات ضروری جلوه می کند. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع مطرح شده، اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق توجیه می گردد؛ تا با انجام پژوهش جامع و کامل به همه سوالات موجود پاسخ داده شده و خلاء های پژوهشی تکمیل گردد.

۱-۳- اهداف پژوهش

۱-۳-۱- هدف اصلی پژوهش

بررسی عمده تحولات؛ مبانی و مصادیق جلوه های اصل آزادی متهم در قرارهای تأمین در حقوق کیفری ایران بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۱-۳-۲- اهداف فرعی تحقیق

بررسی عمده تحولات و نوآوری های قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در باب "قرارهای تأمین کیفری"
بررسی "اصل فردی کردن قرارهای تأمین کیفری" در تحولات تقنینی قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

۱-۳-۳- هدف کاربردی تحقیق

یافته های این پژوهش می تواند در خصوص نهادینه ساختن «توجه به اصل آزادی متهم» در قرارهای تأمین کیفری کاربرد داشته باشد و محاکم کیفری که با صدور قرار بازداشت موقت و قرارهای تأمین کیفری در ارتباط هستند می توانند از یافته های این پژوهش بهره ببرند.

۱-۴- سوالات پژوهش

۱-۴-۱- سوال اصلی

عمده تحولات قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در باب تأمین «اصل آزادی متهم در قرارهای کیفری» چیست؟

۱-۴-۲- سوالات فرعی

عمده تحولات قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در باب قراردادهای تامین کیفری بر چه مبانی استوار است و تحولات قانون آیین دادرسی کیفری در این خصوص چه بوده است؟
در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ تا چه حدی "اصل فردی کردن قراردادهای تامین کیفری" رعایت شده است؟

۱-۵-۵- فرضیات پژوهش

۱-۵-۱- فرضیه اصلی

بنظر می‌رسد، تلاش برای کاهش اختیارات ضابطان و دادرسان تحقیق و همزمان تعیین ضمانت اجرا در مورد آنان از یک سو و تقویت تضمین‌های حقوقی، قضائی و انسانی متهم در فرایند تحقیقات مقدماتی از سوی دیگر، از ویژگی‌های مهم قانون مصوب ۱۳۹۲ در خصوص تامین «اصل آزادی متهم در بازداشت‌های قرار کیفری» است.

۱-۵-۲- فرضیات فرعی

بنظر می‌رسد، تحولات قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در باب قراردادهای تامین کیفری بر مبنای "تاکید بر اصل آزادی فردی و حقوق متهم" استوار بوده، و عمده این تحولات عبارت است از: لغو موارد بازداشت موقت الزامی، محدود نمودن جرائم مشمول صدور قرار بازداشت موقت، لحاظ نمودن شرایط جدید صدور قرار بازداشت موقت با اهمیت به آزادی متهم، تغییر در مدت زمان بازداشت موقت و جبران خسارت ناشی از بازداشت غیرضروری می‌باشد.

بنظر می‌رسد، در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با ارائه ملاک‌های متناسب در صدور قراردادهای تامین کیفری و نیز پیش‌بینی ضمانت اجرای قانونی برای عدم صدور قرار تامین مناسب، به «اصل فردی کردن قراردادهای تامین کیفری» به صورت مطلوب توجه شده است.

۱-۶- روش تحقیق

روش تحقیق حاضر بر حسب ماهیت موضوع، از نوع توصیفی-تحلیلی است؛ که با توصیف مفاهیم کلی تحقیق و تحلیل رابطه بین آنها انجام می‌پذیرد؛ و به لحاظ اجرا از نوع مطالعات اسنادی (کتابخانه‌ای) می‌باشد. گردآوری اطلاعات با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای می‌باشد. در این روش باید ادبیات و سوابق مسئله یا موضوع تحقیق مطالعه شوند. در نتیجه، نتایج مطالعات در ابزار مناسب اعم از

فیش، جدول یا فرم، ثبت و نگهداری می شوند و در پایان کار نسبت به طبقه بندی و بهربرداری از آن ها اقدام می شو. با توجه به یافته های تحقیق، تحلیل نهایی و نتیجه گیری، آخرین مرحله تحقیق بر مبنای روش کتابخانه ای خواهد بود.

این پژوهش به صورت پایان نامه تهیه می گردد و از این جهت که یک موضوع خاص را مد نظر و در صورت لزوم به موارد حاشیه ای نمی پردازد با کتاب و از جهت حجم با مقاله تفاوت دارد. روش تحلیل یافته ها نیز، روش تحلیل محتوی می باشد. تحلیل محتوا به محقق کمک می کند تا لایه های پنهان و زیرین پدیده های مرتبط با موضوع پژوهش را بدست آورده، به اهدافی که پژوهش در راستای آن انجام می گیرد، نزدیک شود. با توجه به اینکه مطالب حقوقی تحقیق پیرامون این موضوعات جنبه استدلال و روش های عقلی و بهره وری از فنون کاربردی دارد لذا تجزیه و تحلیل اطلاعات پیرامون این مسئله از اصل فارغ نخواهد بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات با توجه به داده های موجود با استفاده از روش های عقلی و استدلالی به صورت توصیفی تحلیلی می باشد که با رعایت موارد یاد شده جهت ارزیابی در زمینه تست فرضیه ها به مقصود اصلی نائل می شود.

۷-۱- پیشینه و سابقه موضوع

محمد مهدی موقر (۱۳۹۳) مقاله ای را با عنوان قرار های تامین کیفری در حقوق ایران و مطالعه ی تطبیقی آن با لایحه جدید انجام داده است. یافته های پژوهش ایشان حاکی از آن است که در حقوق ایران، مساله قرار های تامین کیفری در مواد مختلفی از قانون آیین دادرسی کیفری، مصوب ۱۳۷۸ مطرح گردید ولی تکامل و تقویت آن در قانون آیین دادرسی کیفری جدید (مصوب ۱۳۹۲) نمایان می گردد. جمع آوی بخش های پراکنده قانون قبلی، افزایش قرار های تامین، تاسیس قرار های نظارت قضایی و انعطاف آن با توجه به پرونده شخصیت متهم نوآوری های قانونگذار در قانون آیین دادرسی کیفری آیین دادرسی کیفری به شمار می رود. در این پژوهش ضمن تبیین قرارهای تامین کیفری، به مطالعه تطبیقی قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۷۸ و ۱۳۹۲) پرداخته شده است که این امکان را میسر می سازد تا با بررسی زوایای مختلف قانون آیین دادرسی کیفری جدید، ایرادات و ابهامات قانون قبلی مطرح شده و مورد نقد و بررسی قرار گیرد.

محمد مهدی ساقیان (۱۳۹۳) در مقاله ای به بررسی (تقویت حقوق و آزادی های متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی آیین دادرسی کیفری مصوب ۹۲) پرداخته است. بر اساس یافته های این پژوهش توصیفی، حقوق متهم در تحقیقات مقدماتی به مفهوم خاص (یعنی نزد بازپرس) به طور کامل متحول شده است. ترافی کردن امر تحقیق و دادن امکان برابر به همه طرف های دعوا از هدف های مهم قانونگذار در

این قانون بوده است. به طور کلی، این نوآوری ها را می توان در دو محور تقویت حقوق دفاعی (توازن میان نفع و مصلحت عمومی و نفع و مصلحت متهم) و کاهش موارد لطمه به آزادی وی قرار داد.

حاتم صادقی زیاری و مهرا ن ابراهیمی منش (۱۳۹۳) در مقاله خود به بررسی (حق آزادی و امنیت شخصی در اسناد بین المللی حقوق بشر و حقوق ایران؛ با نگاهی به نوآوری های قانون آیین دادرسی کیفری) پرداخته اند. بر اساس یافته ها، قانون یادشده با حذف کامل موارد صدور قرار بازداشت موقت اجباری و همچنین حذف همه قرارهای بازداشت اجباری در قوانین خاص، به جز قوانین ناظر بر جرایم نیروهای مسلح، بر ضرورت توجیه قرار بازداشت موقت، کاهش مدت بازداشت افراد، حقوق افراد برای بررسی قانونی بودن بازداشت و درخواست آزادی خود و اعتراض بر حق افراد به دستگیری یا بازداشت خود تأکید نموده است. قانون آیین دادرسی کیفری در زمینه موضوع بحث این مقاله، با اسناد بین المللی حقوق بشر و به خصوص میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی تطبیق کامل دارد که این مسئله به انجام تکالیف و تعهدات بین المللی پذیرفته شده در کشور نیز کمک شایانی خواهد نمود.

اشرف موسوی (۱۳۹۲) پایان نامه ای را با عنوان تطبیق حقوق و آزادی های متهم (بازداشت موقت) در حقوق ایران و اسناد بین الملل انجام داده است. یافته های پژوهش ایشان حاکی از آن است که در اسناد بین المللی نه تنها بازداشت وقت اجباری ممنوع است بلکه بازداشت موقت اختیاری نیز به شدت محدود گشته و از آن به عنوان آخرین وسیله جهت دسترسی به متهم و جلوگیری از فرار و یا بیم تبانی با شهو نام برده شده است. در حقوق ایران بر خلاف اسناد بین المللی من جمله بند ۳ ماده ۹ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی که مقرر می دارد (بازداشت پیش از محاکمه نباید به یک قاعده کلی تبدیل شود) صدور قرار بازداشت موقت به عنوان یک قاعده کلی است و عدم صدور آن به عنوان یک استثناء.

مرتضی ناجی زواره (۱۳۹۰) در مقاله خود به بررسی (تناسب در قرارهای تأمین کیفری) پرداخته است. معمولاً همه ی شاخص های تناسب در مورد هر متهمی مطرح نمی شود و چه بسا زمینه و شرایط رعایت آنها با یکدیگر فرق کند، به طوری که مثلاً شاخص های «وضعیت مزاج، سن و حیثیت متهم» صرفاً در مواردی که قرار صادره منجر به سلب آزادی متهم می گردد، مطرح می شود. مقاله، در قالب دو مبحث جداگانه، شاخص های تناسب قرار تأمین کیفری (مبحث اول) و تناسب قرار تأمین کیفری در فرایند عملی قضایی (مبحث دوم) ارائه شده است.

سمیرا گل خندان و همکاران (۱۳۹۰) پژوهشی را با عنوان بررسی تطبیقی اصل برائت، اثار و استثنائات آن در حقوق کیفری ایران و اسناد بین الملل انجام داده است. یافته های پژوهش ایشان حاکی از آن است که از دیگر آثار اصل برائت لزوم تأمین امکانات لازم برای متهم جهت دفاع از خود از قبیل حق داشتن وکیل، حق برخورداری از مساعدت رایگان، مترجم، حق برخورداری از یک دادرسی منصفانه، مستقل

